

Bridge over troubled water, czyli rzecz o skutecznej metodzie tworzenia systemu wsparcia ekonomii społecznej w Małopolsce

Alina Handzlik

Streszczenie: Tekst jest próbą krytycznej analizy możliwości i zasadności budowy systemu wsparcia ekonomii społecznej. Autorka dokonuje prezentacji małopolskiego podejścia do przedmiotowej kwestii. Rodzący się oddolnie w tym regionie system wsparcia podmiotów ekonomii społecznej jest w skali kraju pomysłem oryginalnym i nowatorskim, gdyż przychodzi z pomocą przedsiębiorcom społecznym działającym na regionalnym rynku, nie czekając na ostateczną ocenę rozwiązań krajowych, które choć tworzone pod auspicjami projektu pod nazwą „Zintegrowany System Wsparcia Ekonomii Społecznej”, realizowanego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytet I Zatrudnienie i integracja społeczna, Działanie 1.2 Wsparcie systemowe instytucji promocji i integracji społecznej, nie osiągnęły jeszcze fazy gotowości do implementacji w całym kraju. W artykule przeprowadzono analizę założeń, które legły u podstaw decyzji o tworzeniu małopolskiego systemu wsparcia ekonomii społecznej, będących emanacją sposobu na zaspokojenie realnych potrzeb tego sektora. Sama inicjatywa jest ważnym, naprawdę niezbędnym krokiem na drodze do urzeczywistnienia rozwoju gospodarki społecznej w wymiarze regionalnym.

Słowa kluczowe: system wsparcia, podmioty ekonomii społecznej (PES), regionalny model wsparcia PES, monitoring PES.

Wprowadzenie

Niniejszy artykuł jest próbą analizy odpowiedzi regionu małopolskiego na wyzwania związane z dystrybucją środków unijnych przeznaczonych na wsparcie ekonomii społecznej w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Szereg działań, jakie zostały w ostatnim czasie podjęte w Małopolsce być może nie zasługuje jeszcze w pełni na miano systemu, niemniej dotychczasowe ich efekty warto docenić, gdyż do stworzenia *par excellence* systemu wsparcia stanowią znaczący przyczynek.

1. Rola systemu w procesie wspierania ekonomii społecznej

Pytanie o zasadność budowy krajowego systemu wsparcia ekonomii społecznej wydaje się być z istoty swojej pytaniem retorycznym, można nawet powiedzieć, że przy obecnym kierunku polityki społecznej państwa, niepotrzebnym. Jednak nie są pozbawione racji pytania nieco innej natury, a mianowicie dążące do sprecyzowania sposobu konstruowania systemowej struktury, czyli te, które dotyczą metody.

I tak, za Kartezjuszem warto pamiętać, jak ważną rolę w rozważaniach odgrywa sceptycyzm – pozwala wyzbyć się błędnych przekonań i założeń, w które na co dzień bezpodstawnie wierzymy: „rozsądek jest to rzecz ze wszystkich na świecie najlepiej rozdzielona, każdy bowiem sądzi, że jest w nią tak dobrze zaopatrzony, iż nawet ci, których we wszystkim innym najtrudniej jest zadowolić, nie zwykli pragnąć go więcej, niżli posiadają” [Descartes, 2003, s. 5].

A rzecz – tzn. wybór metody budowy systemu wsparcia ekonomii społecznej – jest niebagatelna, zupełnie inaczej bowiem funkcjonują relacje wewnętrzne, gdy jest on bytem pierwotnym, nakładką uprzednio narzuconą na zespół elementów, zanim zdążyły się ukształtować i ukonstytuować hierarchie, determinanty i implikacje pomiędzy nimi. Sam system, zwłaszcza w prymarnej fazie swojego rozwoju, jest obciążony dużym ryzykiem nietrwałości, choćby z uwagi na fakt zaliczenia doń *en bloc* szeregu elementów o właściwościach separacyjnych, które znacząco utrudniają jego prawidłowe działanie.

Sytuacja wygląda odmiennie, gdy systemowa klamra jest materialnie i formalnie wtórna, czyli jest chronologicznie późniejsza w stosunku do interakcji zachodzących między zespołem elementów opartych na pewnej cykliczności i prawidłowości wzajemnych relacji.

Niniejszy artykuł ma być próbą krytycznej analizy podejścia do ekonomii społecznej w Małopolsce. Rodzący się oddolnie w tym regionie system wsparcia podmiotów ekonomii społecznej (PES) jest w skali kraju o tyle specyficzny, o ile nie tylko zdaje się mieć na uwadze niekwestionowaną racjonalność cytowanych powyżej słów francuskiego

NOTA O AUTORZE

Alina Handzlik – prawnik, ukończyła studia doktoranckie na wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego. Specjalistka w dziedzinie prawa karnego i zamówień publicznych.

filozofa, ale także dlatego, że przychodzi z pomocą przedsiębiorcom społecznym działającym na regionalnym rynku – nie czeka na ostateczną ocenę rozwiązań krajowych, które choć tworzone pod auspicjami projektu pod nazwą „Zintegrowany System Wsparcia Ekonomii Społecznej”, realizowanego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytet I Zatrudnienie i integracja społeczna, Działanie 1.2 Wsparcie systemowe instytucji promocji i integracji społecznej, nie osiągnęły jeszcze fazy gotowości do implementacji w całym kraju.

Uznając za system zbiór elementów i zachodzących pomiędzy nimi relacji [Stoner, Freeman, Gilbert, 2001, s. 562], nie sposób nie wskazać warunków koniecznych dla trwałości i prawidłowości jego funkcjonowania, szczególnie, gdy sposób tworzenia systemu wsparcia ekonomii społecznej ma charakter odgórny. Określenie systemu winno być przede wszystkim ścisłe, tak by łatwo można było wyznaczyć linię demarkacyjną pomiędzy elementami do niego zaliczanymi a tymi, które znajdują się poza nim. Co więcej, niewłaściwe określenie podmiotów czy grup włączonych do systemu może skutkować ich alienacją (nieutożsamianie się z systemem), a tym samym tworzyć w nim luki, które mają wpływ na jego funkcjonalność i spójność. W chwili obecnej trudno również nowo powstającemu systemowi narzucać bezwzględny obowiązek spełniania warunku niezmienności, rozumianej i interpretowanej jako takie jego ukształtowanie, by zachodzące w nim zmiany nadal zawierały się w ramach jego jednoznacznego określenia, a co za tym idzie, elementy wchodzące w jego skład były nimi zawsze, niezależnie od punktu odniesienia czy kryterium oceny.

W sytuacji, w której zdefiniowanie, a ściślej konieczność, czy też bardziej potrzeba dookreślenia ekonomii społecznej nie została ostatecznie przesądzona [Projekt, 2010], system w sposób naturalny jest znaczeniowo labilny i zapewne kwestią przyjętej konwencji będzie zakres desygnatów nazwy¹ –

„element systemu wsparcia ekonomii społecznej”. Kolejny warunek, jaki twórcy muszą postawić systemowi, to warunek zupełności. Chodzi o to, aby zawierał on jedynie takie elementy, które będą należały do któregoś z jego podsystemów.

Wreszcie, trochę na zasadzie muzycznego ronda, dochodzimy do ostatniego warunku, warunku funkcjonalności systemu. Wyodrębnienie, a następnie wzmocnienie każdego systemu, w szczególności zaś systemu społecznego, nie może odbywać się wyłącznie z uwagi na pewne odmienne cechy w stosunku do już istniejących układów. Jedynie możliwość łatwego dekodowania ściśle określonej funkcji systemu może być przesłanką racjonalizującą konieczność jego tworzenia.

2. Warunki formalnopolityczne dla rozwoju ekonomii społecznej w Małopolsce

Nie odnosząc się szerzej do struktury i kształtu rozwiązań zaproponowanych w ramach centralnego projektu systemowego, o którym wspomniano wcześniej, warto skupić się na założeniach dotyczących wdrożenia w Małopolsce systemu wsparcia dedykowanego PES. Warto podkreślić przewagę Małopolski nad innymi regionami, polegającą na tym, iż władze województwa traktują ekonomię społeczną nie jako dodatkowy koszt, ale jako ważną inwestycję społeczną, w wyraźny sposób uwzględniając ją w szeroko rozumianej polityce publicznej. Tym samym, w coraz większym stopniu gospodarka społeczna może być wykorzystywana do realizacji zadań publicznych, może stać się bardzo dobrym narzędziem realizacji planów rozwoju zarówno społeczności lokalnych, jak i całego regionu.

W zapisach zaktualizowanej strategii rozwoju województwa – „Małopolska 2020 – Nieograniczone

będącego jej znaczeniem. Zbiór wszystkich desygnatów jakiejś nazwy stanowi jej zakres. Zbiór wszystkich desygnatów jakiegoś pojęcia stanowi zakres tego pojęcia. O każdej nazwie mówimy, że oznacza ona swoje desygnaty i że symbolizuje ona swój zakres.

Nazwy bądź pojęcia dzieli się ze względu na liczbność ich zakresu na ogólne, jednostkowe i puste. Nazwa jest (przy pewnym swym znaczeniu) ogólna, jeżeli (przy tym znaczeniu) ma więcej niż jeden desygnat. Podobnie, pojęcie jest ogólne, jeżeli liczy więcej niż jeden desygnat. Nazwa jest (przy pewnym swym znaczeniu) jednostkowa, jeżeli ma (przy tym znaczeniu) jeden i tylko jeden desygnat. Podobnie, pojęcie jest jednostkowe, jeżeli ma jeden i tylko jeden desygnat. Wreszcie nazwa jest (przy pewnym swym znaczeniu) pusta, jeżeli (przy tym swym znaczeniu) nie ma ani jednego desygnatu. I podobnie, pojęcie puste to takie pojęcie, które nie ma w ogóle żadnego desygnatu [Ajdukiewicz, 1959, s. 15-17].

¹ Nazwa to wyraz lub wyrażenie złożone, które rozumiane jest w sposób jednoznaczny występuje w postaci podmiotu lub orzecznika. Nazwa umożliwia identyfikowanie różnego rodzaju obiektów – obiektów występujących realnie lub empirycznie oraz takich, które są wytworem fantazji. Nazwa jest symbolem danego obiektu czy przedmiotu, bądź może być symbolem wielu przedmiotów, obiektów posiadających wspólne cechy. Desygnat nazwy – jest to przedmiot oznaczony przez daną nazwę. Desygnat nazwy jest to przedmiot, którego dana nazwa jest znakiem np. podręcznik jest desygnatem nazwy książka, oszust desygnat nazwy przestępca. Przedmioty oznaczone przez pewną nazwę zowią się desygnatami tej nazwy bądź desygnatami pojęcia

możliwości” – udało się zerwać ze stereotypowym, jednowymiarowym postrzeganiem ekonomii społecznej jako jedynie narzędzia aktywizacji społecznej. Operacja, której skutkiem jest uznanie wsparcia działań wzmacniających rozwój przedsiębiorczości społecznej jako kierunku polityki rozwoju regionu w Obszarze 1 Gospodarka wiedzy i aktywności [Projekt Strategii, 2010, s. 72], wskazuje na nową filozofię rządzenia – gdzie ważniejsze niż administracyjna hierarchia mają być sieci współpracy, ważniejsze winno być motywowanie do działań niż ich nakazywanie, a co najistotniejsze, pojawia się przestrzeń do wspólnego definiowania potrzeb społecznych i sposobu ich zaspokajania w kontekście ekonomicznym.

Innymi słowy, kreatorzy rozwoju regionu przyznają, że rzeczywisty rozkwit sektora ekonomii społecznej wymaga stworzenia i trwałego funkcjonowania infrastruktury wspierającej działalność PES – infrastruktury występującej w roli dostawcy usług indywidualnie dopasowanych, których celem jest animowanie, rozwijanie i wzmacnianie podmiotów ekonomii społecznej jako aktorów „będących częścią gospodarki rynkowej, ale specyficzną, bowiem lokującą swoją misję i cele poza rynkiem uczestników w gospodarce rynkowej, ale według specyficznych reguł, co różni ich od przedsiębiorstwa prywatnego” [Hausner, Izdebski, 2008, s. 1].

Ponadto w tej decyzji władz Małopolski widać przekonanie o tym, iż w dużej mierze to właśnie nastawienie samorządowych decydentów może przesądzać zarówno o tym, na ile i jak ekonomia społeczna będzie rzeczywiście w regionie uspołeczniana, jak i o tym, czy wspierane będzie osiągnięcie przez PES ekonomicznego sukcesu.

Za ogromne osiągnięcie małopolskiego systemu wsparcia PES można uznać aspekt zanegowania sytuacji, w której podmioty ekonomii społecznej oraz administracja miałyby funkcjonować równolegle, ignorując się wzajemnie, czy też jedynie uzupełniając swoje działania.

Dotychczasowe modele wspierania ekonomii społecznej, które powstały w ramach realizacji Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL, przynajmniej częściowo zostały wpisane w nowym okresie programowania w Program Operacyjny Kapitał Ludzki w Poddziałaniu 7.2.2. Dzięki czemu Program ten stał się największym finansowym instrumentem wspomagającym rozwój ekonomii społecznej w Polsce. Niemniej jednak we wspomnianym Poddziałaniu

model podmiotów wspierających ekonomię społeczną określono w stosunkowo lakoniczny sposób. Ze względów oczywistych system wsparcia ekonomii społecznej w Małopolsce opiera się na projektach, które są realizowane w ramach Poddziałania 7.2.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Dzięki wspólnemu zaangażowaniu projektodawców oraz przyjęciu zasady autentycznego partnerstwa udało się ów equalowski model znacząco rozbudować. Efektem tych działań było podpisanie w dniu 14 lipca 2010 r. porozumienia w sprawie utworzenia systemu wsparcia ekonomii społecznej w Małopolsce. Większość zapisów udało się wynegocjować już 12 stycznia 2010 r. na spotkaniu z udziałem Departamentu Polityki Regionalnej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego, działającego z pozycji Instytucji Pośredniczącej, Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie (WUP), występującego w roli Instytucji Pośredniczącej II stopnia (Instytucji Wdrażającej), Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie (ROPS), pełniącego rolę sekretariatu Małopolskiego Paktu na Rzecz Ekonomii Społecznej (MPRES) oraz wszystkich beneficjentów projektów konkursowych Poddziałania 7.2.2 PO KL.

Zgodnie z zapisami tego porozumienia wsparcie sektora ekonomii społecznej uznano za element systematycznej, integrującej polityki społecznej. Za główne cele przyjęto wzmocnienie i poszerzenie zakresu działań sektora ekonomii społecznej poprzez m.in. zapewnienie trwałego funkcjonowania instytucji wspierających ekonomię społeczną oraz wykreowanie w Małopolsce spójnego systemu wsparcia ekonomii społecznej, opierającego się na komplementarnych względem siebie projektach, których realizacja będzie skoordynowana na płaszczyźnie Małopolskiego Paktu na Rzecz Ekonomii Społecznej. Punktem odniesienia dla podejmowanych w ramach porozumienia działań ma być idea zrównoważonego rozwoju, w którym nastawiona na zysk działalność ekonomiczna łączy się z celami społecznymi, promując aktywność i samodzielność, zaś potrzeby jednostki ludzkiej i wspólnot powinny być umieszczone w centrum uwagi.

To co stało się cechą konstytutywną przedmiotowego porozumienia, to katalog reguł mający ramowy charakter, niemniej jednak determinujących zakresy przedmiotowe projektów sygnatariuszy. Porozumienie objęło bezpośrednio 5 projektów konkursowych realizowanych w Poddziałaniu 7.2.2 PO KL, tj.:

1. INES – Infrastruktura Ekonomii Społecznej w Małopolsce.
2. Sprawne i aktywne podmioty ekonomii społecznej (SAPES).
3. Małopolski Instytut Ekonomii Społecznej (MIES).
4. Małopolski Inkubator Ekonomii Społecznej (MINES).
5. Sieć MOWES – Małopolskie Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej.

Mimo iż w akcie przyznano pierwszeństwo ostatecznym zapisom umów o dofinansowanie realizacji projektów zawartych pomiędzy WUP a poszczególnymi beneficjentami, dotychczasowa praktyka pokazuje wysoki stopień internalizacji zasad zawartych w porozumieniu i prawidłową kooperację zaangażowanych podmiotów.

3. Zasady konstytuujące małopolski system wsparcia ekonomii społecznej

Zakresy rzeczowe wymienionych powyżej projektów są podobne. Odrębności są zauważalne w układzie czasowym realizacji poszczególnych przedsięwzięć, w grupach docelowych, do których ma być kierowane wsparcie, a także w akcencie, jaki położono bądź na społeczno-aktywizacyjną, bądź na ekonomiczną funkcję przedsiębiorczości społecznej. Planowane do zastosowania w realizacji projektów instrumenty wsparcia PES tworzą powtarzalny katalog. Mając powyższe na uwadze, w regionalne porozumienie w sprawie utworzenia

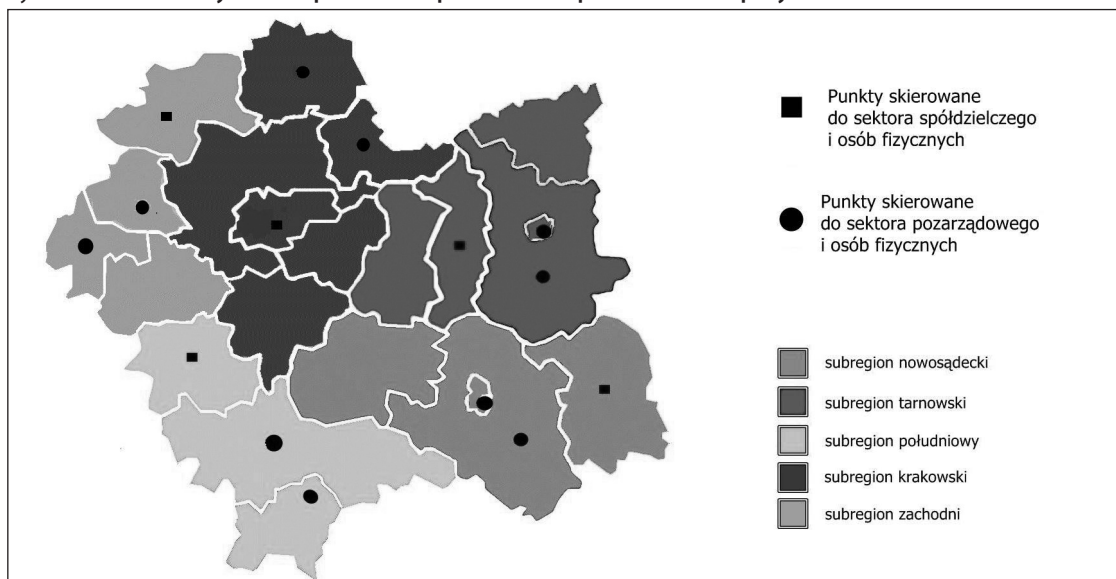
małopolskiego systemu wsparcia ekonomii społecznej wpisano kilka organizujących i porządkujących go zasad (I-VIII).

I. Województwo umownie podzielono na 5 subregionów:

- subregion tarnowski, obejmujący powiaty: miasto Tarnów, tarnowski, dąbrowski, brzeski i bocheński,
- subregion sądecki, obejmujący powiaty: miasto Nowy Sącz, nowosądecki, gorlicki i limanowski,
- subregion południowy, obejmujący powiaty: nowotarski, tatrzański i suski,
- subregion krakowski, obejmujący powiaty: miasto Kraków, krakowski, wielicki, myślenicki, proszowicki i miechowski,
- subregion zachodni, obejmujący powiaty: chrzanowski, oświęcimski, olkuski i wadowicki.

II. Na terenie każdego z subregionów mają zostać zlokalizowane co najmniej dwa punkty informacyjno-konsultacyjne o komplementarnej względem siebie ofercie usług. Komplementarność jest rozumiana jako specjalizacja jednego z punktów w świadczeniu usług dostosowanych do potrzeb podmiotów przynależących do sektora spółdzielczego oraz organizacji pozarządowych prowadzących działalność gospodarczą, a drugiego w usługach dostosowanych do potrzeb pozostałych podmiotów zaliczonych do kategorii

Rysunek 1. Planowany rozkład punktów wsparcia w Małopolsce oraz ich specyfika

„podmioty ekonomii społecznej” w rozumieniu definicyjnym Szczegółowego Opisu Priorytetów PO KL. Rysunek 1 wraz z opisem ilustruje planowany rozkład punktów wsparcia w regionie oraz ich specyfikę.

- III. Ustalono, że usługi dla sektora spółdzielczego oraz organizacji pozarządowych prowadzących działalność gospodarczą oraz odpłatną działalność statutową będą realizowane w ramach projektu INES. Punkty informacyjno-konsultacyjne zostaną uruchomione przez Związek Lustracyjny Spółdzielni Pracy (ZLSP) w następujących powiatach: gorlickim, brzeskim, olkuskim, suskim oraz krakowskim grodzkim. Dla pozostałej grupy podmiotów ekonomii społecznej (z wyłączeniem organizacji pozarządowych prowadzących działalność gospodarczą oraz spółdzielni), w tym spółdzielni socjalnych, usługi będą świadczone w ramach pozostałych projektów. Tym samym Towarzystwo Oświatowe Ziemi Chrzanowskiej uruchomi punkty informacyjno-konsultacyjne w powiatach: chrzanowskim, nowotarskim, mieście Nowy Sącz oraz mieście Tarnów; Fundacja Biuro Inicjatyw Społecznych – w mieście Kraków; Stowarzyszenie Dobrej Nadziei – w mieście Kraków oraz powiatach: miechowskim i proszowickim; Fundacja im. Hetmana Tarnowskiego – w mieście Kraków, Nowy Sącz, Tarnów i powiatach: oświęcimskim oraz tatrzańskim.
- IV. Uzgodniono, że promocja ekonomii społecznej w wymiarze regionalnym będzie prowadzona przez Fundację Gospodarki i Administracji Publicznej – partnera ZLSP w projekcie INES. Tym samym pozostałe projekty będą realizować działania promocyjne z zakresu upowszechniania ekonomii społecznej jedynie w wymiarze lokalnym. Jednocześnie ustalono, że działalność promocyjna wszystkich projektów powinna być przedmiotem bieżącej współpracy beneficjentów realizowanej na forum grupy roboczej zawiązanej w ramach Małopolskiego Paktu na Rzecz Ekonomii Społecznej.
- V. Wszystkich beneficjentów zobowiązano do zwrócenia się do ROPS z wnioskiem o nadanie statusu sygnatariusza Małopolskiego Paktu na Rzecz Ekonomii Społecznej. Jednocześnie beneficjenci zobowiązali się nie tworzyć struktur konkurencyjnych wobec Paktu.
- VI. Wortal ekonomii społecznej, funkcjonujący pod adresem www.wortales.rops.krakow.pl ramach

projektu Akademia Rozwoju Ekonomii Społecznej – Etap I (ARES), realizowanego przez ROPS, będzie jedynym wortalem powstałym w ramach projektów z Poddziałania 7.2.2 w Małopolsce. Tym samym, ci spośród projektodawców, którzy przewidzieli w swoich projektach tworzenie portali/wortalu, powinni ograniczyć się do tworzenia strony internetowej dedykowanej wyłącznie danemu projektowi.

- VII. Beneficjenci, za wyjątkiem ZLSP, zrezygnują z organizacji konferencji otwierających i zamykających ich projekty. Konferencja inauguracyjna działania systemu, organizowana w ramach projektu INES – będzie miała charakter wspólny dla wszystkich projektów.

- VIII. Ustalono także, że projekt Stowarzyszenia Dobrej Nadziei będzie dedykowany osobom fizycznym, wśród których będą przede wszystkim osoby bezrobotne i nieaktywne. Ponadto wszyscy projektodawcy powinni dołożyć starań, aby szkolenia świadczone w ramach ich projektów, służące uzyskaniu przez beneficjentów ostatecznych wiedzy i umiejętności potrzebnych do założenia i prowadzenia działalności w sektorze ekonomii społecznej, były dostosowane do standardu obowiązującego w województwie małopolskim w Działaniu 6.2 PO KL – wymóg ten nie ma charakteru bezwzględny i należy go traktować w kategorii sugestii formułowanej pod adresem beneficjentów, choćby z uwagi na brak systemu certyfikacji tych standardów.

W tak zarysowanej strukturze regionalnego systemu wsparcia ekonomii społecznej, projekty konkursowe mają tworzyć siatkę komplementarnych form wsparcia. Natomiast projekt systemowy ARES animuje i koordynuje prace MPRES, któremu to przypisano funkcję platformy unifikującej inicjatywy podejmowane w ramach małopolskiego systemu.

Podział zadań pomiędzy projektami zaliczanymi do regionalnego systemu wsparcia ekonomii społecznej prezentuje natomiast tabela 1.

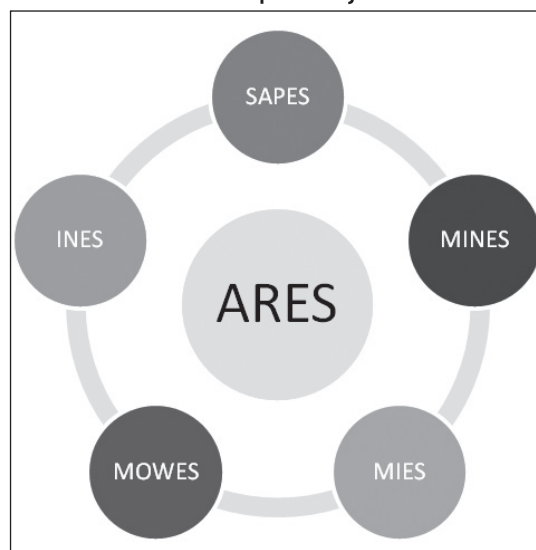
4. Projekt ARES w małopolskim systemie wsparcia ekonomii społecznej

ROPS realizuje projekt ARES od 2008 r. Planowany termin zakończenia: 2014 r. Naturalnie wykorzystuje przy tym dorobek Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL (IW EQUAL). W ramach Inicjatywy ROPS pełnił rolę administratora partnerskiego projektu pod nazwą

„Akademia przedsiębiorczości. Rozwój alternatywnych form zatrudnienia”. Domeną tego przedsięwzięcia był rozwój ekonomii społecznej oraz promocja innowacyjnych form wsparcia dla osób będących w trudnej sytuacji na rynku pracy. Do głównych działań projektu należało m.in. opracowanie modelu współpracy centrum szkoleniowo-doradczego z przedsiębiorstwem społecznym oraz jego wdrożenie i przetestowanie w Krakowie, Wieprzu i Mogilanych, a także opracowanie kompleksowych modeli: trenera zatrudnienia wspieranego (TZW) i menedżera społecznego (MS), uwzględniających profile osobowościowe, procedury rekrutacji i selekcji, model pracy, opisy stanowisk, programy szkoleniowe.

Na kanwie doświadczeń, czerpiąc z dorobku IW EQUAL, w ROPS, przygotowano projekt „Akademia Rozwoju Ekonomii Społecznej”, który ma status projektu systemowego w ramach Poddziałania 7.2.2. W kontekście projektów tworzących małopolski, regionalny system wsparcia ekonomii społecznej, specyfika projektu ARES nie zasada się wyłącznie na jego systemowym charakterze. Znacznie istotniejsze są inne jego cechy. Przede wszystkim projekt ARES pełni rolę koordynatora i animatora Małopolskiego Paktu na Rzecz Ekonomii Społecznej – pierwszej w Polsce inicjatywy międzysektorowej, tj. trójstronnego partnerstwa publiczno-prywatno-społecznego, której celem jest wspólne promowanie idei ekonomii społecznej oraz wspomaganie i wzmacnianie podmiotów związanych z tą sferą gospodarki. Koncepcja Paktu zakłada podejmowanie działań na rzecz regulacji prawnych oraz konsultowanie i lobbowanie projektowanych rozwiązań. Dzięki obecności profesjonalistów podejmowane

Rysunek 2. Projekt ARES i jego otoczenie w ramach małopolskiego, regionalnego systemu wsparcia ekonomii społecznej

Źródło: opracowanie własne.

są także inicjatywy na rzecz rozwoju edukacji w obszarze ekonomii społecznej i wzmacniania kompetencji w tym sektorze. Pakt stale ewoluuje – w jego ramach tworzą się nowe grupy robocze (np. ds. monitoringu PES), które funkcjonują jako ważne gremium opiniotwórcze oraz platforma współpracy członków regionalnego systemu wsparcia PES.

ARES, ponieważ jest silnie osadzony w architekturze regionalnego samorządu, a ściślej w strukturze wojewódzkiej samorządowej jednostki organizacyjnej, jaką jest ROPS, ma stabilne i trwałe (publiczne) zaplecze infrastrukturalne. Ponadto w chwili obecnej, o czym mówią zapisy Szczegółowego Opisu Priorytetów PO KL [Szczegółowy Opis, 2010,

Tabela 1. Podział zadań między projektami tworzącym regionalny system wsparcia ekonomii społecznej

Podział zadań	
Projekt systemowy – ARES	Projekty konkursowe
Koordinacja działań Małopolskiego Paktu na Rzecz Ekonomii Społecznej	–
System monitorowania przedsiębiorstw społecznych	–
Regionalny plan działań na rzecz rozwoju i upowszechniania ekonomii społecznej	–
Wsparcie finansowe (dotacje)	–
Szkolenia	Szkolenia
Doradztwo	Doradztwo
Usługi prawne, księgowo, marketingowe	Usługi prawne, księgowo, marketingowe
Promocja ekonomii społecznej i zatrudnienia w sektorze	Promocja ekonomii społecznej i zatrudnienia w sektorze
Animacja podmiotów ekonomii społecznej	Animacja podmiotów ekonomii społecznej
Rozwój partnerstw lokalnych, sieci współpracy	Rozwój partnerstw lokalnych, sieci współpracy

Źródło: opracowanie własne.

s. 212], ROPS ma za zadanie opracowanie, realizację i monitoring wieloletniego regionalnego planu działań na rzecz promocji i upowszechnienia ekonomii społecznej oraz rozwoju instytucji sektora ekonomii społecznej i jej otoczenia w regionie. W Małopolsce operację tę powierzono do realizacji projektowi ARES.

Od stycznia 2011 r. w ramach projektu można udzielać dotacji na założenie/przystąpienie do spółdzielni socjalnej. Instrument ten jest pierwszym w regionie tego typu mechanizmem dokapitalizowania PES w ramach Priorytetu VII PO KL.

5. Cel działania małopolskiego systemu wsparcia ekonomii społecznej

Cel powstania, a zarazem działania regionalnego systemu wsparcia ekonomii społecznej jest ambitny. Chodzi o wykreowanie w regionie stabilnego i efektywnego systemu, którego podstawowymi funkcjami będą:

- informowanie – rozumiane jako przekazywanie informacji na temat funkcjonowania poszczególnych typów podmiotów ekonomii społecznej, zmian prawnych dotyczących ekonomii społecznej oraz możliwości uzyskania wsparcia,
- doradztwo – będące zindywidualizowaną poradą, opierającą się o rozpoznanie i diagnozę problemu oraz próbę znalezienia rozwiązania lub wskazania drogi do jego poszukiwania,
- szkolenie – stanowiące aktywne formy edukacyjne, obejmujące różne aspekty funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej (zarówno zakładanie, jak i funkcjonowanie), dopasowane oraz adaptowane do realiów i możliwości grupy odbiorców,
- finansowanie – rozumiane jako wspieranie w pozyskaniu pomocy finansowej, przede wszystkim w formie dotacji, a docelowo również polegające na udzielaniu takiego wsparcia.

Powyższe funkcje będą realizowane przy przychylności władz regionu w komplementarnym układzie projektów konkursowych i projektu systemowego, w warunkach swoistego związku partnerskiego ww. podmiotów, gdzie głównym spoiwem nie jest doraźna wspólnota interesów, lecz świadomość długofalowych celów.

Należy pamiętać, że zmiany (czy społeczne, czy gospodarcze) mają często charakter procesu i są trwałe, gdy stanowią efekt oddolnych, partner-

skich, organicznych działań. Realne partnerstwo niejednokrotnie wymaga jednak różnorodnych, czasem niełatwych adaptacji do zmieniających się dynamicznie okoliczności, a także elastyczności w kooperacji. Czas pokaże, na ile test ten pomyślnie przejdą aktorzy małopolskiego systemu wsparcia ekonomii społecznej, szczególnie bowiem działania z tej sfery powinny być – w celu zachowania trwałości – inicjowane na szczeblu lokalnym w formule partnerskiej.

Nieformalne partnerstwo, o jakim w Małopolsce w ramach systemu wsparcia ekonomii społecznej może być mowa, wzmacnia poczucie dążenia do wspólnego celu, co jednoznacznie sprzyja czemuś więcej niż tylko sprawności i efektywności danego przedsięwzięcia. Pojawia się dodatkowy impuls do działania, uruchamia się mechanizm tworzenia i utrzymania kapitału społecznego.

6. Potencjalne zagrożenia

Nie należy jednak zapominać o zagrożeniach, jakie mogą się pojawić w trakcie wdrażania i funkcjonowania systemu. Ze względu na małą wartość poznawczą pominię w analizie jedno z nich, a mianowicie możliwość niespójnego postrzegania celów systemu przez jego głównych uczestników. O ile bowiem sytuacja taka nie jest wykluczona i może rodzić swoistą wewnątrzsystemową negatywną konkurencję w przyszłości, o tyle w chwili obecnej można mówić o wysokim stopniu porozumienia i zgodności co do pełnionych w systemie ról.

Znacznie poważniejsze, i w mojej ocenie realne, jest ryzyko dewaluacji pozycji ośrodków wsparcia ekonomii społecznej, i to nie tylko w Małopolsce. Truizmem wyda się, choć tym razem jednak nie powinno, stwierdzenie, iż dotychczasowe doświadczenia dotyczące postrzegania ilości jako samostnej wartości nie należą do najbardziej udanych. Nie może też w przypadku ekonomii społecznej być mowy o efekcie skali, gdyż wciąż zbyt słabe jest zakorzenienie ekonomii społecznej w świadomości społecznej i życiu publicznym.

W wielu środowiskach, w tym decyzyjnych na poziomie rządowym i samorządowym, poziom wiedzy o ekonomii społecznej jest niski albo wiedza ta jest fałszywa. To powoduje, że niezwykle trudno jest proponować i forsować rozwiązania, które wspierałyby jej rozwój. Brak wiedzy i zrozumienia widać także w środowiskach pracodawców i związków

zawodowych, co nie tylko powoduje, że nie są one partnerem dla przedsiębiorstw społecznych, ale często postrzegają je jako konkurencję, która nie stosuje zasady fair play (bo jest wspierana przez państwo). Wciąż niewiele o ekonomii społecznej wiedzą przeciętni obywatele, co także ogranicza możliwość budowania społecznego poparcia dla przedsiębiorstw społecznych.

Nie należy także zapominać o słabości potencjału finansowego działających przedsiębiorstw społecznych (kapitał, majątek), co powoduje, z jednej strony, że ich działalność nie może się rozwijać, z drugiej zaś tworzy negatywny obraz ekonomii społecznej, zniechęcający do niej zarówno potencjalnych przedsiębiorców społecznych, jak i decydentów publicznych.

Istotnym wyzwaniem jest wreszcie słabość potencjału ludzkiego PES, przede wszystkim znikoma wiedza osób zajmujących się przedsiębiorczością społeczną w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej. Osoby tworzące przedsiębiorstwa społeczne w Polsce są w zdecydowanej większości są albo osobami wykluczonymi społecznie (na razie tylko taki model będzie wspierany finansowo przez system dotacji dla zakładających bądź przystępujących do spółdzielni socjalnej), albo działaczami organizacji pozarządowych, czyli nie mają doświadczenia w przedsiębiorczości. Często podejmują one złe decyzje gospodarcze i w konsekwencji pojawiają się poważne trudności finansowe w wielu przedsiębiorstwach społecznych.

Pojawienie się jednocześnie zbyt wielu ośrodków dedykujących swoje wsparcie podmiotom ekonomii społecznej może mieć poważne skutki – w istocie służące nie poprawie, lecz petryfikacji powyżej opisanej sytuacji wewnętrznej w sektorze ekonomii społecznej. Przesycenie tego tak wrażliwego obszaru, swoista „nadprodukcja” usług wspierających PES będzie nieunikniona, jeśli równolegle nie zostaną podjęte działania mające na celu wypracowanie i upowszechnienie formy kontraktowania usług publicznych przedsiębiorstwom społecznym. Może to następować z wykorzystaniem bądź to istniejących w ustawie Prawo Zamówień Publicznych tzw. klauzul społecznych, bądź też udzielania PES zamówień, których wartość nie przekracza kwoty 14 tysięcy euro, a tym samym nie wymagających stosowania przywołanej powyżej ustawy (wówczas zamawiający ma

swobodę w określaniu kryteriów dostępu i preferencji). Na tym polu w Małopolsce są już pierwsze doświadczenia. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie w 2011 r. przeprowadził dwa postępowania o udzielenie zamówienia publicznego, wykorzystując w postępowaniach przetargowych klauzule społeczne.

Jednocześnie w zakresie promocji produktów i usług PES, w ramach projektu ARES, opracowano małopolski katalog produktów i usług przedsiębiorców społecznych z terenu regionu – mając na celu ich popularyzację, wzbudzenie na nie popytu, odwołując się do potencjalnych odbiorców „w duchu etycznego konsumeryzmu, wychodząc z założenia, że zakup tych szczególnych produktów/usług może być znakiem opowiedzenia się za określonymi wartościami, postawami, kierunkami działania ludzi i organizacji” [Katalog, Kraków, 2010, s. 3], że może mieć niebagatelne znaczenie dla wzrostu świadomości, iż produkty te kryją dodatkową wartość („generowanie zysku z myślą o realizacji celów społecznych), a dochód służy finansowaniu działań nakierowanych na rozwój lokalny oraz poprawę sytuacji osób lub grup społecznych borykających się z różnego typu problemami” [Ibidem].

Ponadto w planach władz regionu jest również przygotowanie i wdrożenie regionalnego programu informacyjno-edukacyjnego w zakresie ekonomii społecznej, skierowanego do instytucji finansowych (banków, instytucji pożyczkowych i poręczeniowych).

Nie sposób nie zauważyć, że władze regionalne Małopolski, odpowiedzialne za tworzenie polityki społecznej, dostrzegają ekonomię społeczną, czyniąc z niej narzędzie aktywizacji sensu largo całej społeczności regionu.

Aby regionalny system wsparcia ekonomii społecznej można było uznać za spójny i komplementarny, winien on zakładać:

- adresowanie oferty projektów tworzących system do każdej z grup wskazanych w Szczegółowym Opisie Priorytetów PO KL, tym samym minimalizując ryzyko dublowania się form wsparcia przeznaczonych dla konkretnych adresatów,
- optymalizację lokalizacji punktów wsparcia PES w celu maksymalnego poszerzenia kręgu odbiorców,
- koordynację działań promocyjnych, informacyjnych i edukacyjnych,

- współpracę beneficjentów – członków systemu w ramach MPRES.

Wówczas zyskuje on dodatkowy walor – swoistą gwarancję trwałości przyjętego modelu w postaci partnerstwa we wszelkich podejmowanych działaniach.

Zakończenie

Spoglądając na projektowany kierunek i model rozwoju ekonomii społecznej w Małopolsce, w szczególności na powstający system wsparcia, z perspektywy danych regionalnych o sektorze, racjonalizujących i determinujących jego zakładany kształt, warto podkreślić, iż w ramach projektu ARES doszło do opracowania pierwszej w Polsce koncepcji monitoringu kondycji PES z terenu województwa. Przeprowadzono także pilotaż narzędzia, gromadząc pierwsze dane. Celem strategicznym tego przedsięwzięcia było wpisanie monitoringu, będącego systematycznym zbieraniem danych ilościowych i jakościowych dotyczących PES, w system regionalnego programowania polityk publicznych, w tym w szczególności polityki społecznej, dla której monitoring miałby pełnić rolę instrumentu wspierającego jej kreowanie, definiowanie celów i priorytetów oraz ewaluację jej efektów [Frączek, Krupnik, Osiborska, Pacut, Szczucka, Kraków, 2010].

Literatura

- Ajdukiewicz K. [1959], *Zarys Logiki*, PZWS, Warszawa.
- Descartes R. [2003], *Rozprawa o metodzie*, Zielona Sowa, Kraków.
- Frączek M., Krupnik S., Osiborska K., Pacut A., Szczucka A. [Kraków, 2010], *Monitoring przedsiębiorstw społecznych w Małopolsce – raport z badań*, ROPS, Kraków, dostępne na: [http://www.wortales.rops.krakow.pl/files/pdf/Pakt/Grupa%20robocza%20ds%20monitoringu/MPS_Raport_wersja_ostateczna_Z_ANEKSEM_SPH\[1\].pdf](http://www.wortales.rops.krakow.pl/files/pdf/Pakt/Grupa%20robocza%20ds%20monitoringu/MPS_Raport_wersja_ostateczna_Z_ANEKSEM_SPH[1].pdf)
- Hausner J., Izdebski H. [2008], *Założenia do ustawy o przedsiębiorstwie społecznym*, FISE, Warszawa, dostępne na: www.ekonomiaspoleczna.pl
- Katalog [2010] *Katalog usług i produktów przedsiębiorstw społecznych z terenu Małopolski*, dostępne na: <http://www.wor>

Strony internetowe

- <http://mowes.pl/>
- <http://www.bis-krakow.pl/aktualne-projekty/sprawne-i-aktywne-podmioty-es.html>

Jak się okazało, w Małopolsce „PES są grupą podmiotów bardzo heterogenicznych i nie można myśleć o ich wsparciu/rozwoju za pomocą jednolitych, ustandaryzowanych mechanizmów i narzędzi. Pomoc tym organizacjom musi uwzględniać wiele różnych porządków i kontekstów, w których one funkcjonują. Jest to bardzo duże wyzwanie, ale należy je podjąć, ponieważ w przeciwnym razie może dochodzić do zjawisk niepożądanych, np. nietrafionej alokacji środków, całkowitego uzależnienia niektórych organizacji od funduszy publicznych, nieuwzględniania przez organizacje rynkowych realiów itd.” [Ibidem, s. 15].

Wierząc, że założenia, które legły u podstaw tworzenia regionalnego systemu wsparcia ekonomii społecznej są odzwierciedleniem dążeń do zaspokojenia realnych potrzeb sektora, należy postrzegać tę inicjatywę jako ważny, konieczny krok na drodze do jego rozwoju. Przedsięwzięcie to miało charakter „budowy mostu nad rzeką problemów organizacyjnych i prawnych”, szczególnie na szczeblu krajowych prac nad zintegrowanym systemem wsparcia ekonomii społecznej, przygotowywanym w ramach Działania 1.19 PO KL. Można zatem przyjąć, że decyzje podjęte w Małopolsce w odniesieniu do ekonomii społecznej w pełni zasługują na upowszechnieniu. ■

tales.rops.krakow.pl/publikacje-o-ekonomii-spoolecznej/63-publicacje.

Klir G. J. (red.) [1976], *Ogólna teoria systemów*, WNT, Warszawa.

Projekt roboczy ustawy o przedsiębiorczości społecznej z dnia 22 czerwca 2010 r., dostępne na: www.ekonomiaspoleczna.pl.

Projekt Strategii [2010] Projekt Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020 z października 2010 r., dostępne na: www.malopolskie.pl.

Stoner J., Freeman R., Gilbert D. [2001], *Kierowanie*, PWE, Warszawa.

Szczegółowy Opis Priorytetów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki obowiązujący od dnia 1 czerwca 2010 r., dostępne na: <http://www.pokl.wup-krakow.pl/index.php/dokumenty-programowe.287.html>

- <http://www.mies-malopolska.pl>
- <http://www.mies.sdn.org.pl/>
- <http://www.spoldzielnie.org.pl/ines>

Bridge over troubled water or an effective method to support social economy in Malopolska analysed

Abstract: The article attempts to critically analyse the possibilities and legitimacy in the development of a system to support social economy in Malopolska. The grassroots approach to supporting social economy entities in the region is an original and innovative idea in that it aids businesses operating in this sector in the regional market irrespective of the final evaluation of nationwide solutions – although the latter were developed as part of the project titled “An Integrated System for Supporting Social Economy” under the Human Capital Operational Programme, Priority I: Employment and Social Integration, Measure 1.2 System-wide Support to institutions of promotion and social integration – they are not yet ready for implementation throughout the country. The author surveys the foundations on which the decision to develop the Malopolska system for the support of social economy was based in response to actual needs of this sector. The initiative constitutes an important and indispensable step on the way towards strengthening the development of social economy in the region.

Key words: support system, social economy entities, regional model of SEE, SEE monitoring.